

Vyhodnocení kinetiky VO_2 v zotavovací fázi spiroergometrického vyšetření u kardiologicky nemocných – význam a klasifikace

Leona Mířková, František Várnay, Pavel Homolka, Petr Dobšák

Klinika tělovýchovného lékařství a rehabilitace LF MU a FN u sv. Anny v Brně

Souhrn

Článek přehledně popisuje průběh příjmu kyslíku v zotavovací fázi ($\text{VO}_{2\text{rec}}$) spiroergometrického vyšetření. Kinetiku $\text{VO}_{2\text{rec}}$ nelze komplexně definovat jediným parametrem. V článku jsou popsány 3 nejčastěji používané metody: $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$, $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ a TC VO_2 s detailním popisem postupu jejich analýzy. Na těchto 3 parametrech je také založena námi používaná klasifikace $\text{VO}_{2\text{rec}}$. Za základní metodu považujeme $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$, protože má prokázaný prognostický význam, a navíc se dá jednoduše stanovit pouze z datového protokolu spiroergometrického vyšetření. $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ by měl patřit spolu s $\text{VO}_{2\text{peak}}$, VE/VCO_2 slope a oscilující ventilací při zátěži (EOV) do základní čtveřice prognostických markerů u pokročilého chronického srdečního selhání.

Klíčová slova: chronické srdeční selhání – kinetika VO_2 recovery – prognóza – spiroergometrické vyšetření

An assessment of VO_2 kinetics in the recovery phase of cardiopulmonary exercise test in patients with heart disease – importance and classification

Summary

The article reviews the course of VO_2 in the phase of recovery kinetics of oxygen uptake ($\text{VO}_{2\text{rec}}$) cardiopulmonary exercise test. $\text{VO}_{2\text{rec}}$ kinetics cannot be completely defined using a single parameter. The article describes the three most frequently used methods: $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$, $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ and TC VO_2 , and provides detailed procedures of their analysis. The three aforementioned parameters are also at the heart of our classification of $\text{VO}_{2\text{rec}}$. The method $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ is an essential one, in our view, since its prognostic significance is proven and it can be also easily applied only based on a data record of the cardiopulmonary exercise test. $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ should be seen, together with $\text{VO}_{2\text{peak}}$, VE/VCO_2 slope and exercise oscillatory ventilation (EOV) – as one of the four elementary prognostic markers establishing an advanced chronic heart failure.

Key words: cardiopulmonary exercise test – chronic heart failure – prognosis – recovery kinetics of oxygen uptake

Úvod

V zátěžové fázi spiroergometrického vyšetření se hodnotí řada parametrů, z nichž některé mají u kardiologicky nemocných i prognostický význam – např. $\text{VO}_{2\text{peak}}$ (maximální dosažený příjem kyslíku), VE/VCO_2 slope (strmost přímků lineární závislosti minutové ventilace na změnách výdeje oxidu uhličitého) nebo EOV (oscilující ventilace při zátěži). Mezi prognosticky významné parametry hodnocené v zotavovací fázi (recovery) spiroergometrického vyšetření patří také kinetika poklesu příjmu kyslíku ($\text{VO}_{2\text{rec}}$) a kinetika poklesu srdeční frekvence (HR_{rec}), [graf 1](#). Hodnocení HR_{rec} je velmi jednoduché, za 2 min by měla klesnout srdeční frekvence o 24 tepů a více [\[1,2\]](#).

Pokles srdeční frekvence v zotavovací fázi je odrazem vzájemné rovnováhy vegetativního nervového systému, tedy mírou navození vagotonu, a poklesu aktivity sympatiku. Tento článek by měl nabídnout přehled problematiky týkající se kinetiky příjmu kyslíku v zotavovací fázi spiroergometrického vyšetření, postup analýzy a vytvoření klasifikačního schématu kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$. V české literatuře není tato problematika přehledně a podrobně zpracována, proto bude uveden detailnější postup vyhodnocení kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$.

V zotavovací fázi klesají různou rychlostí i ostatní parametry sledované v zátěžové fázi (výdej oxidu uhličitého – VCO_2 , minutová ventilace – VE, poměr respirační

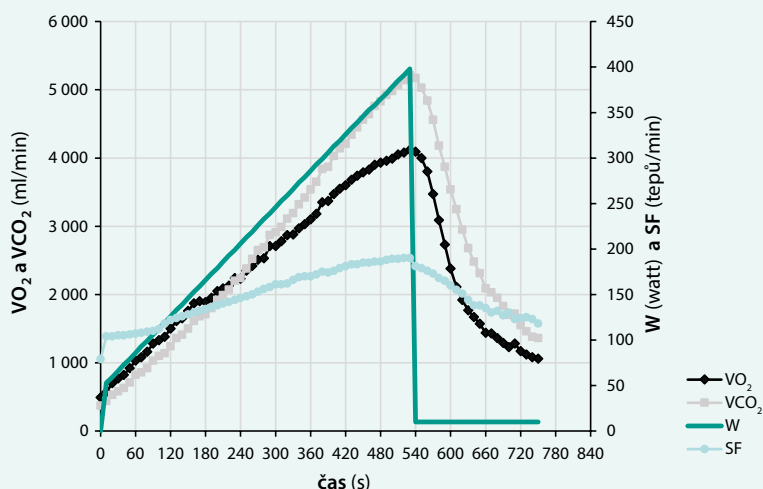
výměny – RER a další odvozené hodnoty), ale jejich kinetika se rutinně nevyhodnocuje.

Délka zotavovací fáze, která se hodnotí při spiroergometrii, bývá zpravidla 3–5 min. Proto minimální délka záznamu recovery by měla být 3 min, optimální 4–5 min, případně ještě delší, pokud lze očekávat významně zpomalenou zotavovací fázi.

Vyhodnocení kinetiky VO_2 v recovery

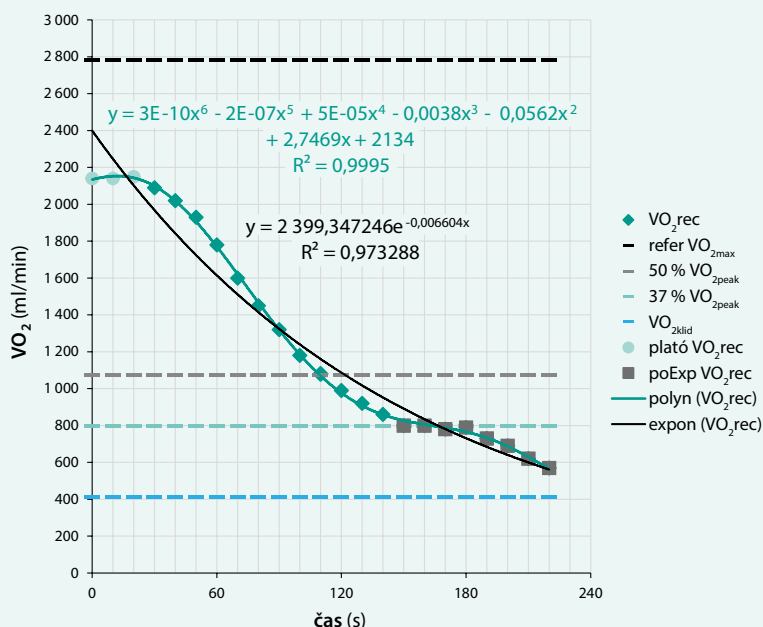
Během zátěžové fáze spiroergometrického testu vzniká kyslíkový dluh, který je v zotavovací fázi postupně uhrázán aerobním metabolismem. Kyslík je v zotavovací fázi potřebný k obnově zásob vysokoenergetických fosfátů (ATP) a kreatinfosfátu (CP), resaturaci myoglobinu a později ke zpracování laktátu (LA).

Graf 1. Vzorový průběh příjmu kyslíku, výdeje oxidu uhličitého a srdeční frekvence v zátěžové a zotavovací fázi

VO_2 – příjem kyslíku VCO_2 – výdej oxidu uhličitého W – výkon ve wattch SF – srdeční frekvence

Graf 2. Graf průběhu příjmu kyslíku v zotavovací fázi spiroergometrického vyšetření

VO_2 – příjem kyslíku $\text{VO}_{2\text{rec}}$ – příjem kyslíku v recovery $\text{refer VO}_{2\text{max}}$ – predikovaná hodnota maximálního příjmu kyslíku dle Wassermana $\text{VO}_{2\text{klid}}$ – klidová hodnota příjmu kyslíku $\text{poExp VO}_{2\text{rec}}$ – průběh příjmu kyslíku po skončení exponenciálního úseku křivky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ polyn – trendová křivka polynomiální funkce expon – exponenciální trendová křivka R^2 – koeficient spolehlivosti

Kinetiku $\text{VO}_{2\text{rec}}$ nelze komplexně definovat jediným parametrem. Graficky zobrazený celý průběh VO_2 během zotavovací fáze má **polynomický charakter** (křivka má více vln), **graf 2**.

Polynomická trendová křivka na **grafu 2** je zobrazena zeleně a je vidět, že shoda datových bodů s trendovou křivkou je dokonalá ($R^2 = 0,999$). Z grafu je zřejmé, že průběh celé $\text{VO}_{2\text{rec}}$ neodpovídá černě označené hypotetické exponenciální trendové křivce ($R^2 = 0,973$).

Kinetika $\text{VO}_{2\text{rec}}$ má několik fází s odlišným průběhem u zdravých, ale zejména u nemocných.

Časná fáze $\text{VO}_{2\text{rec}}$ (úsek plató)

Časná fáze $\text{VO}_{2\text{rec}}$ (úsek plató) začíná okamžikem ukončení hlavní zátěže. U zdravých osob může začít okamžitě po ukončení hlavní zátěže strmý pokles VO_2 (**graf 1**), ale u nemocných a nezdědka i u zdravých bývá v této fázi častěji úsek hodnot VO_2 charakterizovaný jen **mírnými změnami hodnot VO_2 nepřesahujícími 30 ml/min mezi 2 body při 10sekundových intervalech zobrazení dat**. Takovou iniciální část jsme nazvali **plató $\text{VO}_{2\text{rec}}$** (na **grafu 2** je označena kolečky a trvá zde 20 s). Nejméně častým případem je přechodný vzestup hodnot VO_2 o více než 30 ml/min VO_2 za 10 s nazývaný jako pokračující vzestup [3], overshoot nebo překmit. Úsek plató končí v místě, kde začíná pokles $\text{VO}_{2\text{rec}}$ dosahující rozdílu nejméně 40 ml/min.

Délka plató VO_2 se v časné fázi recovery stanoví tak, že se v tabulce dat porovnávají po sobě jdoucí hodnoty VO_2 v recovery a zjistí se, kdy se objeví difference (pokles) mezi dvěma po sobě jdoucími body větší než 30 ml/min (plató tedy končí při poklesu VO_2 nejméně o 40 ml/min). Délka plató VO_2 v iniciální části recovery

se může významnou mírou podílet na prodloužení (zpomalení) kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$.

Fáze exponenciálního poklesu VO_2 v recovery

Až po ukončení úseku plató začíná strmý pokles $\text{VO}_{2\text{rec}}$, který má exponenciální charakter (na **grafu 2** jsou tyto body označeny kosočtverci). Exponenciální pokles $\text{VO}_{2\text{rec}}$ může začít u zdravých osob krátce po ukončení hlavní zátěže (iniciální fáze plató je 0–20 s), ale u nemocných může začínat až po 30–60 s trvajícím plató VO_2 .

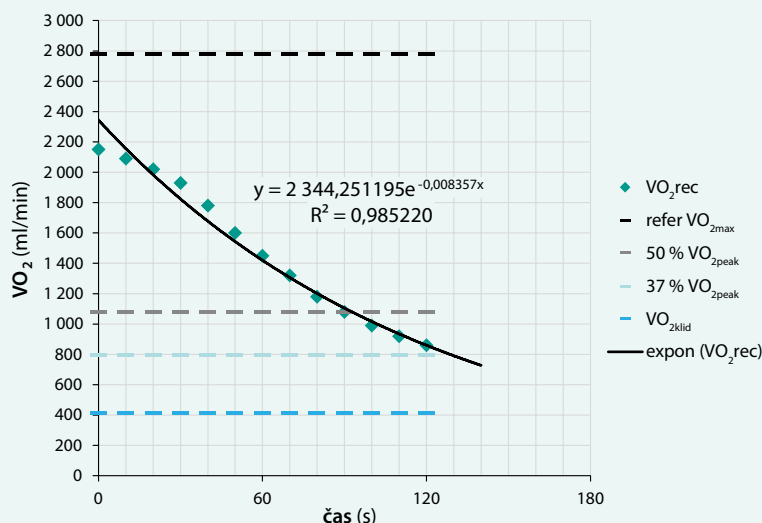
Exponenciální část křivky na **grafu 2** zobrazuje **graf 3**.

Na **grafu 3** je trendová křivka datových bodů $\text{VO}_{2\text{rec}}$ označena černou barvou. Má exponenciální charakter a je dobrá shoda mezi datovými body a křivkou (datové body leží na trendové křivce). Mírou shody je koeficient spolehlivosti R^2 , který by měl být pro tento účel $> 0,97$ (na **grafu 3** je $R^2 = 0,985$).

K hodnocení fáze exponenciálního poklesu $\text{VO}_{2\text{rec}}$ je potřebná vypočítaná rovnice exponenciální funkce a zobrazení jejího grafu (**graf 3**). Doba úseku pro konstrukci a hodnocení exponenciální trendové křivky by měla být optimálně 120 s, protože po 120 s od začátku tohoto úseku již trendová křivka průběhu $\text{VO}_{2\text{rec}}$ nemusí mít nadále exponenciální charakter, ale spíše polynomický, jak ukazuje **graf 2**. Příslušné body po ukončení exponenciální části křivky jsou v **grafu 2** označeny šedými čtverci a zkratkou poExp $\text{VO}_{2\text{rec}}$. Pro ně již neplatí pravidla platná pro exponenciální funkci, resp. křivku.

Podle exponenciální křivky a její regrese rovnice se hodnotí strmost poklesu $\text{VO}_{2\text{rec}}$ v tomto úseku. Mírou strmosti poklesu VO_2 je časová konstanta (time constant) monoexponenciální křivky VO_2 recovery. **Časová**

Graf 3. Graf exponenciální části křivky poklesu příjmu kyslíku v recovery

VO_2 – příjem kyslíku $\text{VO}_{2\text{rec}}$ – příjem kyslíku v recovery **refer $\text{VO}_{2\text{max}}$** – predikovaná hodnota maximálního příjmu kyslíku dle Wassermana $\text{VO}_{2\text{klid}}$ – klidová hodnota příjmu kyslíku **expon ($\text{VO}_{2\text{rec}}$)** – exponenciální část průběhu křivky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ R^2 – koeficient spolehlivosti

konstanta je obvykle označována jako TC VO_2 [4], ale v písemnictví jsou uváděny i jiné zkratky např. T (VO_2) [5], EPOCr (excess post-exercise oxygen consumption – time constant) [6], t_{Rec} (time constant of recovery) [7], $t_{\text{Rec VO}_2}$ (time constant of decay of VO_2) [8]. Časová konstanta (TC VO_2) charakterizuje strmost poklesu příjmu kyslíku v recovery a je jednou z metod k hodnocení kinetiky VO_2 v recovery.

TC VO_2 se vypočítá ze zlomku 1/hodnota exponentu. Na **grafu 3** je $\text{TC VO}_2 = 1/0,00836 = 120$ (s). Znaménko minus před exponentem znamená, že funkce je klesající.

Exponenciální křivku charakterizují dva důležité parametry (body). Horní bod (na **grafu 3** je 2 344 ml/min) odpovídá místu, kde se exponenciální křivka dotýká osy y (tj. hodnota blíží se $\text{VO}_{2\text{peak}}$), tedy odkud začíná křivka klesat. Druhým parametrem je časová konstanta TC VO_2 , která určuje čas, za který poklesne VO_2 na 63 % asymptoty neboli na 37 % $\text{VO}_{2\text{peak}}$ (na **grafu 3** je TC VO_2 120 s). Hranice normy TC VO_2 se v různých studiích liší; jako horní mez se uvádí 120–140 s. Pavia [8] uvádí ve své studii v kontrolní skupině zdravých osob časovou konstantu 90 ± 27 s. Obecně platí, že čím je TC VO_2 delší, tím je pokles méně strmý a kinetika VO_2rec je pomalejší, tedy horší.

Konstrukce exponenciální křivky a výpočet TC VO_2 ale není standardní součástí softwarového vybavení spiroergometrie. Vyžaduje export dat ze softwaru počítače řídícího spiroergometrii a následný import do editoru MS Excel nebo jiného speciálního programu, v němž se vytvoří graf, vypočítá rovnice exponenciální funkce a koeficient spolehlivosti R^2 k posouzení míry shody datových bodů a trendové křivky. Celý proces může být i pro zkušeného uživatele s dobrým softwarovým vybavením časově náročný. Takže z praktického hlediska bude vyhrazen zejména pro pracoviště cíleně se zabývající problematikou VO_2 recovery. **Pro rutinní spiroergometrické vyšetření není výpočet TC VO_2 nezbytně nutný, pro posouzení kinetiky VO_2rec stačí dva další parametry uvedené níže.**

Kinetiku VO_2rec v časné fázi i ve fázi exponenciálního poklesu lze hodnotit dalšími 2 metodami, k jejichž výpočtu stačí protokol spiroergometrického vyšetření (není třeba konstrukce exponenciální křivky):

1. **Pokles VO_2 v recovery za 2 minuty vyjádřený v ml/min ($\text{VO}_2\text{-REC}_2$) nebo lépe v procentech ($\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$)**

Pro výpočet $\text{VO}_2\text{-REC}_2$ se v protokolu spiroergometrického vyšetření zjistí hodnota $\text{VO}_{2\text{peak}}$ a aktuální hodnota VO_2 na konci 2. minuty recovery. Jejich difference **ukazuje o kolik ml/min klesla hodnota příjmu kyslíku z peak hodnoty VO_2 za 2 min** a vypočítá se podle vzorce:

$$\text{VO}_2\text{-REC}_2 (\text{ml/min}) = \text{VO}_{2\text{peak}} - \text{VO}_2 \text{ v 2. minutě recovery}$$

Prognosticky nepříznivý pro pacienty s chronickým srdečním selháním (dále CHSS) je podle Queiróse [9] pokles VO_2 (difVO_2) ve 2. minutě zotavení o méně než 8 ml/min/kg. **Názornější a lepší formou, než absolutní hodnota $\text{VO}_2\text{-REC}_2$, je procentuální vyjádření poklesu příjmu kyslíku v recovery za 2 min vzhledem k $\text{VO}_{2\text{peak}}$ ($\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$), které se určí podle vzorce:**

$$\%\text{VO}_2\text{-REC}_2 = (\text{VO}_2\text{-REC}_2 / \text{VO}_{2\text{peak}}) \times 100$$

Ukazuje, o kolik procent klesla hodnota příjmu kyslíku z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ za 2 min [10]. Při normálním průběhu VO_2rec by měl příjem kyslíku poklesnout za 2 min z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ minimálně o 50 %. Pokud je pokles příjmu kyslíku za 2 min < 30 % z $\text{VO}_{2\text{peak}}$, jedná se o závažnou poruchu kinetiky VO_2rec se špatnou prognózou u pacientů s pokročilým CHSS. Pokles VO_2rec tohoto stupně má dokonce větší prognostickou významnost než pokles $\text{VO}_{2\text{peak}} \leq 12$ ml/min/kg [10].

2. **Poločas VO_2rec ($T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec}$)**

Nejčastěji je označován zkratkou $T_{1/2} \text{VO}_2$ [11,12], ale v písemnictví se objevují i jiné zkratky – např. $1/2p\text{VO}_2$ [7] nebo $t_{1/2}$ [13]. **Poločas $T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec}$ je čas vyjádřený v sekundách, který je třeba k poklesu VO_2 na 50 % z $\text{VO}_{2\text{peak}}$. Pro jeho stanovení je nutná znalost hodnoty $\text{VO}_{2\text{peak}}$ a dostupnost všech 21 hodnot VO_2rec za dobu prvních 210 sekund zotavení.** Zjistí se, za jakou dobu klesne VO_2rec na hodnotu odpovídající 50 % $\text{VO}_{2\text{peak}}$. Normální čas poklesu VO_2 na 50 % $\text{VO}_{2\text{peak}}$ by měl být 110–115 (až 120) s. Prodloužený $T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec}$ svědčí o abnormálním transportu a/nebo využití kyslíku. Zdánlivou limitací by mohlo být, že u výrazně patologicky prodloužené kinetiky je poločas velmi dlouhý, může přesahovat délku 3, nebo dokonce i 5 min, tj. délku obvyklé registrace VO_2 recovery [10]; ovšem pokud VO_2 recovery neklesne během 3,5 minut (= 210 s) na 50 % $\text{VO}_{2\text{peak}}$, potom jde již stejně o nejhorší klasifikační třídu D ($T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec} > 200$ s).

Tab. 1. Klasifikační třídy kinetiky příjmu kyslíku v recovery

třída	stupně zhoršení kinetiky VO_2rec	$\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ (%)	$T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec}$ (sek)	TC VO_2 (sek)
A	normální	≥ 50	≤ 120	≤ 135
B	mírně zpomalená	≥ 40 a < 50	> 120 a ≤ 150	> 135 a ≤ 165
C	středně zpomalená	> 30 a < 40	> 150 a < 190	> 165 a ≤ 215
D	výrazně zpomalená	≤ 30	≥ 190	> 215

VO_2rec – příjem kyslíku v recovery $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ – pokles příjmu kyslíku v recovery za 2 min vyjádřený jako procento z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ $T_{1/2} \text{VO}_2\text{rec}$ – čas, za který klesne příjem kyslíku v recovery na polovinu z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ TC VO_2 – časová konstanta charakterizující strmost poklesu příjmu kyslíku v recovery

Klasifikace kinetiky VO_2 v zotavovací fázi spiroergometrického vyšetření

V dostupné literatuře jsme nenašli klasifikaci, která by jednoduchým způsobem charakterizovala kinetiku $\text{VO}_{2\text{rec}}$. V několika studiích jsou sice uváděny průměrné hodnoty $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ a TC VO_2 u skupin pacientů s ChSS, ale hodnoty se dosti významně liší a skupiny jsou obtížně srovnatelné.

Námi navržená a používaná klasifikace je založena na kombinaci 3 nejčastěji užívaných metod posuzování kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$, a to $\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$, $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ a TC VO_2 . Kritéria jednotlivých tříd jsou uvedena v tab. 1. **Za základní metodu považujeme $\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$, protože má prokázaný prognostický význam** a lze ho stanovit i při registraci recovery trvající relativně krátkou dobu (nejméně 2 min). Fortin [10] ukázal, že pokles VO_2 na konci 2. min recovery o méně než 30 % z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ je nezávislým ukazatelem morbiditu a mortality u pacientů s pokročilou formou ChSS. Touto hodnotou je charakterizována naše klasifikační třída D. Na druhé straně pokles VO_2 více než o 50 % z $\text{VO}_{2\text{peak}}$ na konci 2. min recovery odpovídá normální kinetice $\text{VO}_{2\text{rec}}$ (naše klasifikační třída A).

K ověření použitelnosti této navržené klasifikace jsme provedli podrobnou analýzu kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ u 69 spiroergometrických vyšetření provedených na našem pracovišti. Z toho bylo 11 vyšetření zdravých sportovců sloužících jako kontrolní skupina pro stanovení třídy A a 58 vyšetření kardiologických pacientů v období od dubna do listopadu roku 2016. Byli to pacienti zařazení do ambulantního programu kardiiovaskulární rehabilitace, který na našem pracovišti probíhá již 18 let [14].

Všichni vyšetřovaní absolvovali rampový spiroergometrický test na bicyklovém ergometru (Ergoselect, Ergoline) s analyzátozem krevních plynů (Power Cube, Ganshorn Medizin Electronic) a se záznamem 12svodového EKG (AT-104 PC, Schiller). Spiroergometrický test byl proveden do symptomu limitovaného maxima rampovým protokolem s takovou strmostí vzestupu zátěže, aby byl zátěžový test ukončen po 8 až 12 min. Po ukončení zátěžové fáze spiroergometrického vyšetření pokračovala zotavovací fáze trvající průměrně 3,5 min s nepřerušovanou registrací respiračních parametrů. U velmi výkonných sportovců byla preferována aktivní

recovery s nízkou zátěží (10 % z maximální zátěže), u pacientů pasivní recovery (loadless pedaling při zátěži 0 W).

Výstupní data ze spiroergometrie byla prezentována v 10sekundových intervalech umožňujících dostatečně detailní zobrazení průběhu recovery (delší intervaly – např. 30 s – jsou nevhodné pro správnou a dostatečně detailní analýzu).

Po ukončení zátěžové fáze testu, kromě obvyklého způsobu vyhodnocení, byla provedena navíc podrobná analýza kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ všemi 3 výše popsanými metodami. Výpočet $\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$ a $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ byl proveden z datové tabulky. Pro hodnocení TC VO_2 byla data exportována do editoru MS Excel (verze 2016), provedena konstrukce grafu průběhu $\text{VO}_{2\text{rec}}$, výpočet regresních rovnic, koeficientu spolehlivosti R^2 a kalkulace TC VO_2 . Na základě dosažených hodnot byla dle kritérií uvedených v tab. 1 provedena klasifikace kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ pro každou metodu samostatně.

Do závěrečného hodnocení byla zahrnuta jen spiroergometrická vyšetření ukončená s dostatečným metabolickým vytižením (poměr respirační výměny $\text{RER}_{\text{peak}} \geq 1,10$). Vyloučeno bylo 14 vyšetření, u kterých byl test ukončen při neúplném metabolickém vytižení ($\text{RER}_{\text{peak}} < 1,10$). V této skupině byly klasifikační třídy $\text{VO}_{2\text{rec}}$ určené při submaximální zátěži zastoupeny následovně: třída A byla 7krát, třída B 4krát, C 1krát, D 2krát. Jediným důvodem vyřazení těchto 14 testů ze statistického zpracování bylo, aby předčasně ukončené zátěžové testy nezkrátily dosaženou hodnotu $\text{VO}_{2\text{peak}}$, a tím procento z referenční hodnoty $\text{VO}_{2\text{max}}$ v jednotlivých třídách. Určené klasifikační třídy $\text{VO}_{2\text{rec}}$ jsou totiž platné i při submaximální zátěži, protože kinetika $\text{VO}_{2\text{rec}}$ u submaximálních testů ($\text{RER}_{\text{peak}} 1,00\text{--}1,09$) je srovnatelná s kinetikou $\text{VO}_{2\text{rec}}$ testů s maximálním metabolickým vytižením [10].

Tab. 2 ukazuje, že se vzrůstající tíží poruchy kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ (posuzované dle klasifikačních tříd) klesá maximální aerobní kapacita (dosažené % predikované $\text{VO}_{2\text{max}}$ dle Wassermana) [15]. Prodlužuje se délka platů VO_2 v časné fázi recovery (třída A má délku plátů 0–20 s oproti 30–60 s plátů u třídy C a D). Zhoršení kinetiky VO_2 v recovery se projeví zpomaleným poklesem

Tab. 2. Klasifikace vyšetřovaných osob dle parametrů sledovaných v zotavovací fázi spiroergometrického vyšetření

třída dle $\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$	počet	věk (roky)	$\text{VO}_{2\text{peak}}$ jako % z predikované $\text{VO}_{2\text{max}}$	délka plátů VO_2 v časné recovery (s)	$\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$	T1/2 VO_2 (s)	TC VO_2 (s) (odečteno z grafu)
A	18	54 ± 10,9	88 % ± 17 %	22 ± 7	55 % ± 3 %	109 ± 8,0	120 ± 10,1
B	17	64 ± 10,6	80 % ± 13 %	26 ± 11	45 % ± 3 %	139 ± 14,9	152 ± 17,4
C	6	71 ± 6,7	78 % ± 11 %	47 ± 10	36 % ± 2 %	166 ± 14,3	164 ± 12,1
D	3	69 ± 2,1	64 % ± 3 %	40 ± 17	27 % ± 2 %	217 ± 37,9	262 ± 24,2
A (kontrolní) sportovci	11	24 ± 4,5	122 % ± 18 %	6 ± 5	59 % ± 5 %	93 ± 15,5	178 ± 13,4

$\% \text{VO}_2\text{-REC}_2$ – pokles příjmu kyslíku v recovery za 2 min vyjádřený jako procento z $\text{VO}_{2\text{peak}}$, $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ – čas, za který klesne příjem kyslíku v recovery na polovinu z $\text{VO}_{2\text{peak}}$, TC VO_2 – časová konstanta charakterizující strmost poklesu příjmu kyslíku v recovery

$\text{VO}_{2\text{rec}}$ za 2 min, tj. snižováním $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ a prodloužováním $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ i TC VO_2 .

Při hodnocení kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ podle všech 3 uvedených metod jsme také sledovali, zda bude u konkrétního pacienta shoda jednotlivých klasifikačních tříd (např. B–B–B).

Z 55 hodnocených spiroergometrických testů byla úplná shoda všech 3 klasifikačních tříd ve 47 případech (85 %). Ve zbývajících 8 případech byla shoda 2 klasifikačních tříd, 3. třída odpovídala sousedící třídě (např. A–A–B) – v těchto případech byla celková klasifikace u daného pacienta určena dle většinového pravidla. Nikdy se nestalo, že by se klasifikační třídy lišily o 2 stupně (např. A–A–C). Z 55 vyšetření byla v 53 případech (96 %) výsledná klasifikace shodná s klasifikací dle metody $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$.

Která metoda hodnocení $\text{VO}_{2\text{rec}}$ je tedy nejlepší?

- Metoda $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$** poskytuje dobrý obraz kinetiky VO_2 v recovery a pro běžnou praxi je **vhodná jako základní metoda** k hodnocení míry poklesu VO_2 v recovery. Hodnota $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ sice není přímo uvedena v protokolu spiroergometrického vyšetření, lze ji však snadno vypočítat. K výpočtu stačí najít v protokolu spiroergometrického vyšetření pouze 2 hodnoty, a to $\text{VO}_{2\text{peak}}$ a aktuální hodnotu VO_2 ve 2. minutě zotavení. Diference těchto 2 hodnot je vyjádřením $\text{VO}_2\text{-REC}_2$ v absolutní hodnotě (ml/min), z které se pak určí poměr difference k $\text{VO}_{2\text{peak}}$ a tím $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$. **Metoda $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$ má navíc prognostický význam** u pacientů s pokročilým CHSS, u kterých by měla být standardně použita.
- Metoda stanovení poločasu $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$** vyžaduje dostupnost všech hodnot VO_2 za dobu prvních 210 sekund zotavení. Zdánlivou limitací této metody by mohlo být, že u výrazně patologicky prodloužené kinetiky je poločas velmi dlouhý, může přesahovat délku obvyklé registrace VO_2 recovery. Ovšem pokud VO_2 recovery neklesne během 3,5 minut (210 s) na 50 % $\text{VO}_{2\text{peak}}$, potom se jedná již stejně o nejhorší klasifikační třídu D, u které je $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}} > 200$ s. Proto minimální 3,5minutová doba registrace zotavovací fáze umožní určení klasifikační třídy i metodou stanovení poločasu T1/2 VO_2 .
- Metoda stanovení TC VO_2** je obtížnější, pro rutinní použití méně vhodná.

K posouzení kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$ není potřeba dosažení maximálního metabolického vyčerpání při spiroergometrickém vyšetření. Kinetika $\text{VO}_{2\text{rec}}$ u submaximálních testů ($\text{RER}_{\text{peak}} < 1,10$) je srovnatelná s kinetikou $\text{VO}_{2\text{rec}}$ testů s maximálním metabolickým vyčerpáním, což umožňuje vyhodnotit $\text{VO}_{2\text{rec}}$ i u pacientů s předčasně ukončeným zátěžovým testem [10].

Závěr

V dostupné literatuře jsme nenašli klasifikaci, která by jednoduchým způsobem charakterizovala kinetiku $\text{VO}_{2\text{rec}}$.

Námi navržená a používaná klasifikace je založena na 3 nejčastěji užívaných parametrech kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$, a to $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$, $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$ a TC VO_2 . Při rutinním vyšetření považujeme za základní metodu $\%\text{VO}_2\text{-REC}_2$, protože má prokázaný prognostický význam a je stanovitelná jednoduchým výpočtem při alespoň 2minutové (lépe však 3minutové) registraci $\text{VO}_{2\text{rec}}$. Druhou, doplňující metodou je $\text{T1/2 VO}_{2\text{rec}}$. Komplikovanější stanovení TC VO_2 lze zvážit v případech, kdy se klasifikace $\text{VO}_{2\text{rec}}$ podle uvedených dvou metod liší a zejména při závažnějším zhoršení kinetiky $\text{VO}_{2\text{rec}}$, při zvýšeném VE/VCO_2 slope nebo oscilující ventilaci při zátěži (EOV). Je-li pacientovi indikováno spiroergometrické vyšetření z důvodu posouzení funkčního stavu včetně prognózy, pak by nedílnou součástí spiroergometrického protokolu měla být zotavovací fáze s analýzou vydechovaných plynů.

Literatura

- Guazzi M, Adams V, Conraads V et al. EACPR/AHA Scientific Statement. Clinical Recommendations for Cardiopulmonary Exercise Testing Data Assessment in Specific Patient Populations. Eur Heart J 2012; 33(23): 2917–2927. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1093/eurheartj/ehs221>>.
- Guazzi M, Ross A, Halle M et al. EACPR/AHA Scientific Statement. 2016 Focused Update: Clinical Recommendations for Cardiopulmonary Exercise Testing Data Assessment in Specific Patient Populations. Circulation 2016; 133(24): e694–e711. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1161/CIR.0000000000000406>>.
- Daida H, Allison TG, Johnson BD et al. Further Increase in Oxygen Uptake During Early Active Recovery Following Maximal Exercise in Chronic Heart Failure. Chest 1996; 109(1): 47–51.
- Kriatselis ChD, Nedios S, Kelle S et al. Oxygen Kinetics and Heart Rate Response during Early Recovery from Exercise in Patients with Heart Failure. Cardiol Res Pract 2012; 2012 :512857. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1155/2012/512857>>.
- Hayashida W, Kumada T, Kohno F et al. Post-exercise oxygen uptake kinetics in patients with left ventricular dysfunction. Int J Cardiol 1993; 38(1): 63–72.
- Mann TN, Webster Ch, Lamberts TP et al. Effect of exercise intensity on post-exercise oxygen consumption and heart rate recovery. Eur J Appl Physiol 2014; 114(9): 1809–1820. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1007/s00421-014-2907-9>>.
- DeGroot P, Millaire A, Decloux E et al. Kinetics of Oxygen Consumption During and After Exercise in Patients With Dilated Cardiomyopathy. New Markers of Exercise Intolerance With Clinical Implications. J Am Coll Cardiol 1996; 28(1): 168–175.
- Pavia L, Myers J, Cesare R. Recovery Kinetics of Oxygen Uptake and Heart Rate in Patients With Coronary Artery Disease and Heart Failure. Chest 1999; 116(3): 808–813.
- Queirós MC, Mendes M, Ribeiro MA et al. Recovery kinetics of oxygen uptake after cardiopulmonary exercise test and prognosis in patients with left ventricular dysfunction. Rev Port Cardiol 2002; 21(4): 383–398.
- Fortin M, Turgeon PY, Nadreau E et al. Prognostic Value of Oxygen Kinetics during Recovery From Cardiopulmonary Exercise Testing in Patients With Chronic Heart Failure. Can J Cardiol 2015; 31(10): 1259–1265. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.cjca.2015.02.015>>.
- Tanabe Y, Takahashi M, Hosaka Y et al. Prolonged recovery of cardiac output after maximal exercise in patients with chronic heart failure. J Am Coll Cardiol 2000; 35(5): 1228–1236.
- Cohen-Solal A, Laperche T, Morvan D et al. Prolonged Kinetics of Recovery of Oxygen Consumption after Maximal Graded Exercise in Patients With Chronic Heart Failure. Analysis with Gas Exchange Measurements and NMR Spectroscopy. Circulation 1995; 91(12): 2924–2932.

13. Hagberg JM, Mullin JP, Nagle FJ. Effect of work intensity and duration on recovery $\dot{V}O_2$. J Appl Physiol 1980; 48(3): 540–544.

14. Mífková L, Siegelová J, Vymazalová L et al. Intervalový a kontinuální trénink v kardiiovaskulární rehabilitaci. Vnitř Lék 2006; 52(1): 44–50.

15. Wasserman K, Hansen JE, Sue DY et al. Principles of Exercise Testing and Interpretation. Including Pathophysiology and Clinical Applications. 5th ed. Lippincott Williams & Wilkins: Philadelphia 2012. ISBN 978–1609138998.

Mgr. Leona Mífková, Ph.D.

✉ leona.mifkova@fnusa.cz

Klinika tělovýchovného lékařství a rehabilitace LF MU a FN u sv. Anny v Brně

www.fnusa.cz

Doručeno do redakce 7. 12. 2016

Přijato po recenzi 20. 1. 2017

Organized by

Endorsed by

SATELLITE TO THE 85TH EAS CONGRESS

PAEDIATRIC FAMILIAL HYPERCHOLESTEROLEMIA: 2017 UPDATE

27TH APRIL 2017

PRAGUE

KC VAVRUSKA, KARLOVO NÁM. 5

WWW.PAEDIATRIC-FH-SATELLITE.ORG